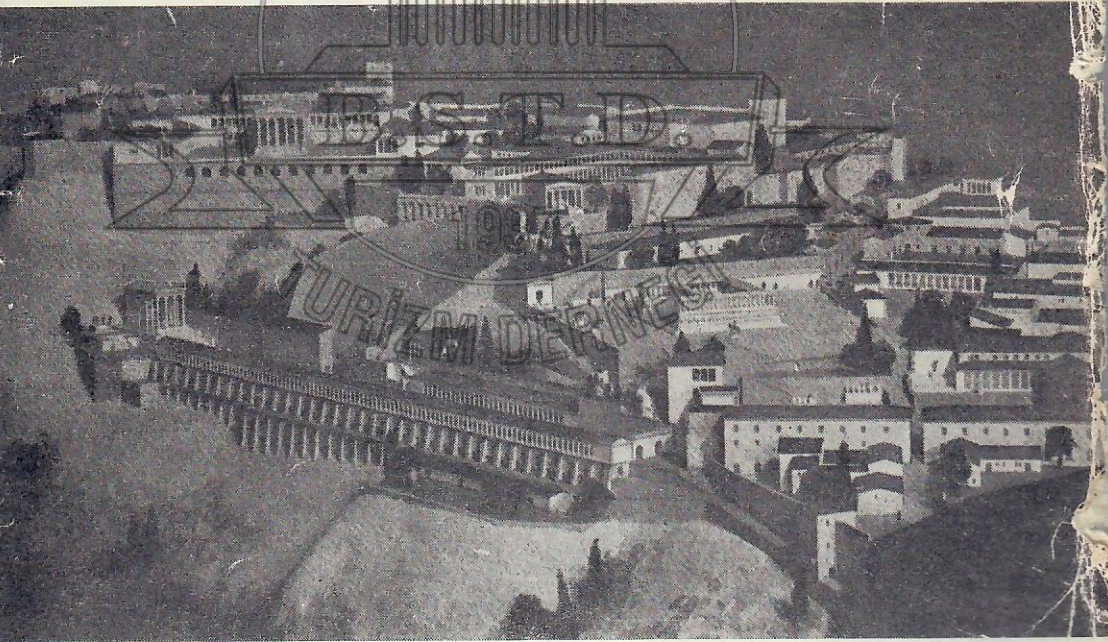
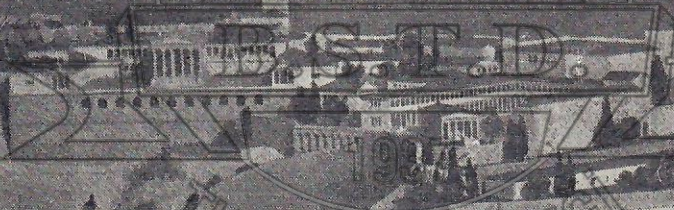


# BERGAMA

ŞEHİR  
İMAR  
PLANI  
RAPORU

BERGAMA ŞEHİRCİLİK VE İMAR BAKANLIĞI



TURİZM DERNEĞİ



Ebedi Şef KEMAL ATATÜRK'ün Bergama Antikitesini teftik intibandan

## Ö N S Ö Z

Tarih kadar eski Bergama şehrinin imar pilânını yapacak sanatkârın işlerini kolaylaştırmak maksadıyla imar plânı raporu ince ve ilmî tetkiklerden sonra meydana getirilmiştir.

Bergama ayakta duran medeniyet eserleriyle müze halinde bir şehirdir.

Akropolü, Jimnazları, Agoraları, elli bin kişilik tiyatroları, tarih boyunca ve tıp âleminde büyük bir değer taşıyan Asklepiyonu [Sağlık Yurdu] canlı birer kıymet olarak dünyadaki benzerlerinin ön safında bulunmaktadır.

İki yüz bin tomarlık kütüphanesile Bergama binlerce sene evvel büyük bir ilim yurdu olmuştur.

Tarihin çeşitli devirleri büyük eserlerini Bergamada toplamıştır. Kervansaraylar, Mescitler, Camiler, Medreseler, Hanlar, Hamamlar gibi kıymetli eserler gözlerimizin önündedir.

Bu ölmaz eserleriyle Bergama dünya ölçüsünde Turistik bir kıymet ifade etmektedir.

Eski eserler ülkesi Bergama Cumhuriyetin Feyizli, Koruyucu, Yapıcı kudretli elinde hakiki hız ve değerini almış bulunmaktadır.

Cumhuriyet milyonlar sarfıyla Bakırçayın ıslahı suretiyle Bergamaya zengin Bakırçay ovasını kazandırmıştır.

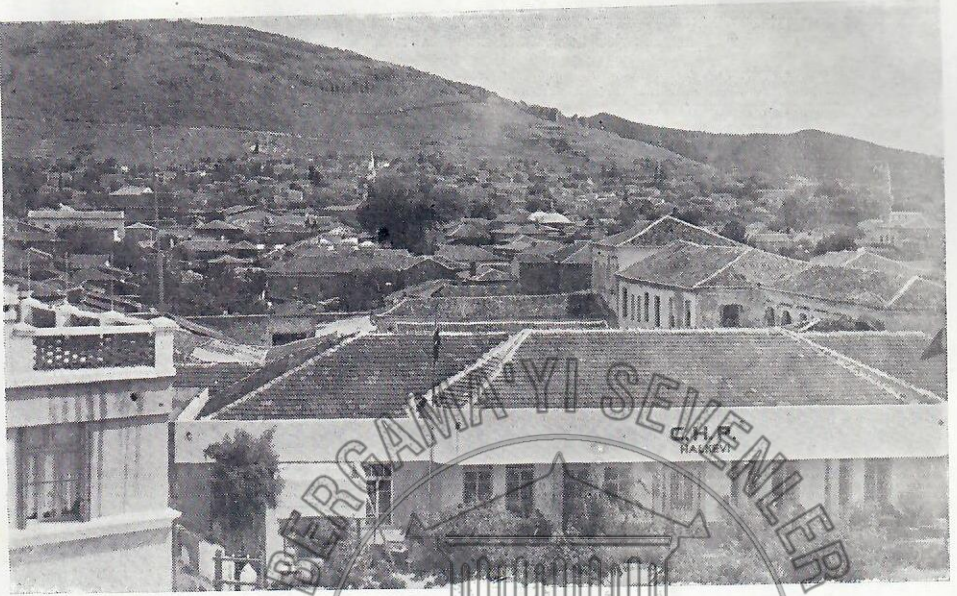
Antikitelere düzenlenmektedir. Asklepiyonun üç bin kişilik tiyatrosu klâsik eserleri temsil edebilecek hale konulmaktadır.

Müze iyi güzel bir çalışma ile kurulmuştur.

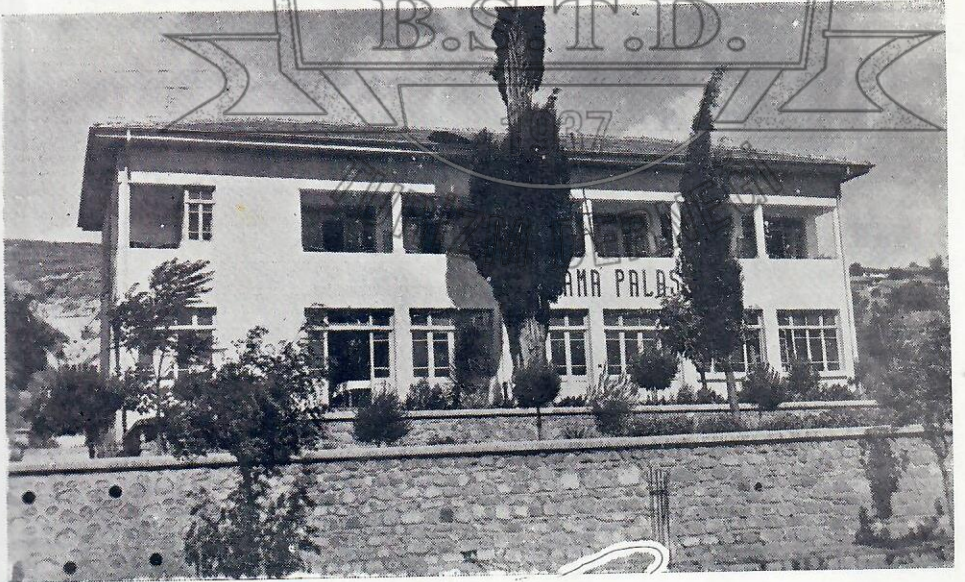
Görülüyorki, Bergama imar plânı Turistik bir kıymet tarihi bir değer ve büyük bir hususiyet taşımaktadır.

Antikitelere diyarı Bergama Türk sanatkârlarının itinalı, bilgili ve kıymetli elinde imar plânına kavuşacaktır. Şimdiden başarı dileriz.

İmar Komisyonu Reisi  
Kaymakam  
H. ORHON



Bergama Halkevi



Bergama Palas

## Şehrin Coğrafi Vaziyeti

Bergama şehri, Greenwich başlangıcına göre 27 derece 12 saniye şark tulünde ve 39,07 şimal arzındadır.

Şehir, cenup ve şarktan geniş ovalara açılmış olup bakır (kayık) çayının sağ sahilinden dört kilometre mesafededir.

Kasaba kısmen düz sahada, kısmen de şimalen 331 rakımlı Akropol, garben 358 rakımlı Boztepe ile silsile halinde yükselen 1051 rakımlı Geyikli dağının eteklerine yaslanmış bulunmaktadır.

Akropol ile Boztepeyi ayıran ve şehrin ortasından geçen Bergama (Selinos) çayı, Akropolün arkasından geçen Kestel (Ketios) çayı ile birlikte Bakır çayına dökülürler.

Bergamanın şimalinde, Akropol karşısındaki tepelerin silsilesini teşkil eden Madra (Pindasos) dağının en yüksek tepesi 1338 rakımlı Geyikli dağı ile Perperen, Astra, Trarium, Okçular kalesi gibi harabeleri taşıyan meşhur Kozak yaylası ve şimali şarkısında tarihi şifalı ırganın (Paşa ırganı) yanındaki eski Bergama antikitelerini taşıyan Madra silsilesinden Çamlıtepe ve buradan itibaren şarki cenubiye doğru uzun bir derinlikte ve ortasından Bakırçayı geçen münbit bir ova açılmış bulunmaktadır.

Şarkında Gambrion'a ait kıymetli eserleri toplayan Poyracık tepesinden itibaren büyük bir silsile takip ederek cenuba doğru açılan ve 1084 rakımlı şark yaylasında Mamurt, cenup kısmında Ege gibi tarihin iki meşhur harabesini kucaklayan Yunt dağı bulunmaktadır.

Taş devrinin mağara ve taş koğuklarına ait izlerini taşıyan Yunt dağının garp etekleri Bakır çayına ve cenup etekleri de Ege kalesinin iskelesi olan Grenion (Temaşalık) yarımadası sahilinde denize inmektedir.

Şehrin garp hududu Bergama tarihinin en eski Teuthrania kalesini taşıyan Kalarga (Ovacık) tepesile sınırlanır.

Bergama İzmire 110, Zeytindağ (Eleia) iskelesine 22, Çandarlı (Pitane) iskelesine 30, Ağılkale (Atarneos) yanındaki Dikili iskelesine 28 ve Soma istasyonuna 45 kilometredir.

Sathıbahirden 60 metre irtifada olan şehrin halihazır haritasına göre mesahai sathiyesi 322 hektardır.

## BELEDİYE HUDUDU :

Şimalen : Hayıtlidere mecrasından başlayarak sarraf çiftliği, Kırıklar altındaki Taşlı tepe Dokuzahir çeşmesi ve Kırıklar yolunu takiben Hamzalı mezarlığı, Parmak batıran, Çakılıköprü, Abdülmecit çiftliği müteselsil tepelerle Kapıkayaya münthehi olan sırt ve Kapıkayadan itibaren Salıçayı, Pamukluderesi, Sardere tepelerinden mürur eden hattın Harlak mevkiine münthehi ve Harlak mevkiinden itibaren Hayıtlığöl, Gökmenbaşı, Pınartepe, İsabey çiftliği tepesi, Karadere köprüsü, Molla Mustafa tepesi.

Cenuben: Eğrigöl tepesinden başlayarak Soma caddesindeki Bakırçayı köprüsüne kadar çay mecrası.

Şarken : Bakırçayı köprüsünden itibaren çay mecrasını takiben Dağıstan köprüsü, Ayıtlidere, Ayıtlıçeşme.

Garben : Çamköy altındaki Dikili şosesinden, Molla Mustafa tepesinden başlayarak Eğrigöl köprüsüne münthehi Dombay azmağı ile mahdut ve mevcut krokiye nazaran 7.300 hektardır.

## KASABANIN NÜFUSU :

Milâttan önce dördüncü asırda kullanılmış mezar kabartmaları tetkik edildiği zaman Bergamada zengin bir insan kütlesi, münevver bir halk tabakası yaşadığına hükümlenir.

Milâttan önce üçüncü asırda kurulan Bergama devleti Bergamayı muhteşem bir paytaht haline getirdiği zaman nüfus kesafetinin birden bire arttığı bir çok eserlerle anlaşılmaktadır.

Bergamalı Calinos (Gallien) hekimin bildirdiğine göre Milâdın ikinci asrında Bergama merkezinde 120 bin nüfus bulunuyordu.

Esasen içtimâî hayatın yükseldiğini ve nüfus topluluğunun derecesini, 100 bin insan alacak kadar tiyatroların yapılmış olması da anlatmaktadır.

Fakat bu refah ve saadet devri Bizans zamanında gittikçe sönmüş ve nihayet bir seyyahın kaydettiğine göre 13 üncü asırda Bergama bir baykuş yuvasına dönmüştü.

Kasabanın yeni baştan imarı ve hayata kavuşması Selçuk Türklerine nasip olmuştur. O devrin ihtiyaçlarına göre yapılan umumî binalar etrafında bu günkü kasabanın esası kurulmuş oluyordu.

Osmanlı Türkleri zamanında Bergama, İmparatorluk teşkilâtındaki şekillere göre büyümüş ve umumî gidişe tabi olmuştur.

1927 tarihinde : 7.328 kadın, 6,588 erkek ki cem'an 13.916 iken, 1935 tarihinde ise : 7.017 kadın, 7.822 erkek ki cem'an 14.839.

Cumhuriyet Hükümetimizin plânlı çalışmaları arasında tanzim edilmekte olan Bakır çayının geçtiği ova tarihte bir zahire ambarı olduğuna göre Bergamanın büyük bir inkişafa mazhar olacağı ve nüfusunun bu esaslar dahilinde sür'atle tezayüt edeceği şüphesiz bulunmaktadır.

## Şehrin İklim Hususiyetleri

Denizden 60 metre yükseklikte bulunan Bergama ve civarı iklimi Akdeniz iklimi hususiyetlerini gösterir. Suhnet dereceleri arasında oldukça fark olmakla beraber yazlar sıcak ve kış mevsimleri ılık olarak geçer. Yazın sis azdır ve hava kurucadır. Sis en ziyade ilk ve sonbaharda bariz olarak görülür. Azamî suhnet 36, asgarî suhnet 6 derecedir. Bazı seneler suhnet 4 ve 5 dereceye kadar düşer.

Hava tazyiki 760-800 mm. arasında olup rutubet nisbeti 69 - 90 arasındadır. Son ve ilkbaharda bu nisbet 90 a çıkar. Şehir ve havalisi şimal rüzgârları tesiri altındadır. Yaz ve kış esen hâkim rüzgârlar; şimalden yıldız, şimali şarkiden poyraz ve batı şimalden karayeldir. Bergamada lodos ve batı rüzgârları yağmur getirir. Poyraz rüzgârları yazın şiddetli sıcakları hafifletir. Yazlar sıcak ve kuraktır. Kışlar mülayim ve yağmurlu geçer.

### ŞEHİR VE HAVALİSİ YAĞIŞ TEVZİYATI :

Yağmur ilk ve sonbaharda çok yağar, sonbahar yağışı daha fazladır. Yıllık yağış miktarı vasatı olarak 600 mm. dir. Bazı seneler 550 mm. olur veya 800 mm. ye çıkar. Yağmurların toprağa nüfuz derecesi 25 - 30 cm. Yağış vaziyetine göre toprak 15 günden 2 aya kadar münhat yerlerde rütubetini muhafaza eder.

Şehir havalisinde kar : Bergamada kar pek enderdir. Bazı seneler 8, 10 cm. kalınlığa kadar irtifa peyda ederse de fazla tahammül etmez. 24 saat zarfında tamamen erir. Yalnız Bergama havalisindeki Madra ve Geyikli dağlarında bu müddet tezayüt eder. Don ekseriya kışın ve bazen ilkbaharda ender vâki olur. Umumiyetle sabaha karşı teşekkül eden bu donlar, toprağın safhından âzamî 5 cm. kadar nüfuz eder. Fakat güneşin çıkması ile don çözülür ve tesiri zail olur.

Yaz mevsimi suhnet vasatı 26 derece, kış vasatı 6 derecedir. Kışın en yüksek suhnet farkı 14, yaz suhnet farkı 15 derecedir. Gündüz ve gece suhnet farkı 15 - 20 derece arasındadır.

Aylar	Yağmur mm.	Kar gün	Rüzgâr gün	Kırağı gün	Çiğ gün	Sis [1] gün
2 nci kânun	95,5	4	2	10	4	5
Şubat	39,5	3	—	6	—	9
Mart	46,9	2	2	2	11	3
Nisan	40,8	—	—	—	9	10
Mayıs	—	—	1	—	17	8
Haziran	—	—	6	—	5	—
Temmuz	—	—	—	—	—	—
Ağustos	—	—	12	—	—	—
Eylül	46,7	—	3	—	—	—
1 inci teşrin	68,9	—	—	—	—	2
2 nci teşrin	40,2	—	—	3	—	—
1 inci kânun	167,1	—	5	2	—	—

[1] 6 ve daha yüksek Bofor dereceleridir.

### ŞEHRİN JEOLojİK VAZİYETİ :

Bergama kazası arazisi üçüncü ve dördüncü zamana ait olup Miosen ve Eosen devirleri arasında müteşekkildir. Bazı yerlerde volkanik kitleler de vardır. Eraftaki ârizalı kısımlar trakit, andezit, diyolit ve kalker gibi taşlardan ibarettir. Kasabanın bulunduğu arazi toprakları trakit ve andezit olup sert taşlardan mürekkeptir. Ovaryı teşkil eden arazi rüsubidir. Killi, Kumlu, Kireçli topraklar meydana getirmiştir. Vadilerde aynı unsurlarla birlikte ümüslü topraklar da çöktür. Umumiyet itibarile ova kısmı her türlü ziraate elverişlidir.

Bergamanın ova kısmı ve bilhassa vakıflardaki arazisinin türabı nebatî kısmı 80 - 90 cm. Kınık ve Turanlı nahiyesi toprakları da 30 - 60 cm. arasında derinliğe maliktir. Diğer yerlerde türabı nebatî kısmı sathidir.

Şehrin bina taşları : Bu taşlar şehre bitişik olan Ilıcabayırı ve Tekkeboğazı gibi sırtlardan alınmaktadır. Bu taşlar bina yapmağa müsaittir. Kalker bol miktarda vardır. Daha uzakça yerlerde şehrin şimal ve garp sahalalarında inşaata müsait granit taşları mevcuttur.

Şehir çemberi içinde ve yakınlarında kiremit tuğla yapmağa kabiliyetli topraklar çok olup burada ocaklar kurulabilir. Halen faal ocaklar vardır. Bina işlerinde kullanılmak üzere kestel, bakırçay ve diğer tabilerin yatakları civarındaki sahalardan kum ve çakıl temini kolaydır. Civar tepelerde her türlü istifadeyi temin edecek taşlar bulunmaktadır.

### ŞEHRİN ZİRAİ VAZİYETİ :

Kazanın ziraate elverişli arazisi 300 kilometre murabbai sahaya yakındır. 1618 kilometre murabbai ormanlık, taşlık ve mer'a halindedir. Bu kısımlar ârizalı ve taşlı olduğu ve bunlardan teşekkül eden arazi zaif





Bergama Belediye Binası



Bergama ve Hükümet Konağı

bulunduğu için yapılan ziraat mahdud ve hiç mesabesindedir. Yalnız meyvacılık ve ağaç yetiştirmeğe çok elverişlidir.

Ziraate elverişli olan kısmı, şarkında ve garbındaki silsilelerin ortasından geçen ve bakırçayı namı verilen çayın etrafında bulunan ve yarım milyon dekara yakın kabilizer arazidir. Bu arazide ekilen mahsullerin nevi muhtelifdir. Ekilen mahsuller şu suretle tasnif olunabilir.

### OVA KISMINDA :

Hububat	Sınai nebatlar	Meyveler	Sebzeler
Arpa	Pamuk	Elma	Fasulye
Buğday	Susam	Armut	Bamye
Çavdar	Tütün	Erik	Kabak
Mısır	Bağ	Kayısı	Patates
Mercimek	Ayçiçeği	Zerdali	Soğan
Bakla	Sorgu kamışı	Muşmula	Sarmısak
Nohut	Hardal	Dut	Yerelması
Akdarı	Zeytin	Ceviz	Lahana
Kumdarı	Çamfıstığı	Kızılcaık	Prasa
Burçak	Palamut	Kestane	Kereviz
Yulaf	Yerfıstığı	Kiraz	Karnabahar
	Soya (fasulye)	Vişne	Salatalık
		Badem	Marul
		Ayva	İspanak
		Nar	Bezelye
		İncir	
		Şeftali	

İşbu ürünlerin meyve kısmının yüzde 90' ı dağlık arazide yetişir.

Şehrin ihtiyacını tamamen temin eden bu mahsullerin büyük bir kısmı İzmir ve Dikili tarikile yaş ve kuru olarak dışa ihraç olunur.

### ZİRAAT SİSTEMİ :

Kazada ziraat sistemi karasapan ve pullukla yapılır. Çiftçi beygirle çift sürmeye de alışmaktadır. Motörlü vasıtalarla ziraat yapılmaya başlanmıştır. Nafia Vekâletinin yüksek alâkasile faaliyete girmiş olan Bakırçayının tathiri ikmal edildikten sonra vaziyet şüphesiz çok değişmiş olacaktır. Hasat ve harman işi makineleşmiştir. Hemen hemen her köyde bir kaç orak makinesi mevcuttur.

## SULAMA İŞİ :

Şehirde sebzelerden başka sulama işi yoktur. İklim ve arazisinin ratip bulunmasından sulama ihtiyacı hisedilmemektedir. Bazı kurak yıllarda sulama ihtiyacı görülüyorsa da esasen bu gibi yıllarda akan çayların da birdenbire kuruması bu işe mâni olmaktadır. Ova kısmında ve çok münhat olan ve azmak tabir edilen yerlerde şişirme suretile sulama yapılırsa da umumî olmadığından sulama işi yok gibidir.

## İHRAÇ EDİLEN MEVADDI ZİRAİYENİN CİNSLERİ VE BİR KAÇ SENEYE NAZARAN MIKTARLARI :

1.1.1937 tarihinden 1.1.1938 tarihine kadar kazadan dış piyasalara ihraç edilen mahsulün miktar ve kıymetlerini gösterir cetveldir :

Cinsi	Kilo	Kıymeti		Adet
		Lira	Ƙ.	
Nohut	277.483	24.541	83	
Bakla	1.459.201	71.927	02	
Palamut	1.391.941	60.711	34	
Arpa	635.800	30.051	08	
Pirina	677.000	71.156	05	
Canlı hayvan		10.326	80	12.218
Yekûn	4.441.425	268.714	12	12.218

1.1.1937 tarihinden 1.1.1938 tarihine kadar şehirden iç piyasalara ihraç edilen mahsullerin miktar ve kıymetleri :

Cinsi	Kilo	Kıymeti	
		Lira	Ƙ.
Buğday	100.000	5.500	00
Arpa	1.000.000	35.000	00
Bakla	150.000	6.000	00
Nohut	500.000	30.000	00
Çavdar	50.000	2.000	00
Tütün	1.300.000	650.000	00
Çamfıstığı	20.000	9.500	00
Pamuk	900.000	270.000	00
Kuru üzüm	100.000	15.000	00
Yekûn	4.120.000	1.023.000	00

## Şehrin Ticarî ve İktisadî Vaziyeti

Kazanın bilûmum istihsalâtı mahallen kurulmakta olan pazarlarda doğrudan doğruya müstahsil tarafından alıcı tüccarlara ve halka satılmakta olduğu gibi, kazaya bağlı nahiye ve karyelerin de mevcut tüccar komisyoncuları tarafından da mahallinde mübayaaya edilmektedir. Mezkûr komisyoncularca bu suretle yerinde mübayaaya edilen istihsal metallerinin ekseriyetini ihracat maddeleri teşkil etmektedir. Bu gibi ihracat mallarını toplamak üzere her ihracat ticareti yapan firmanın her köy ve nahiyede müteaddit hususî alıcı ve komisyoncuları vardır. Bu tüccarlar mübayaalarının ekserisini müstahsil ile doğrudan doğruya karşılaşmadan bu şekilde temin ve tedarik ederler.

Bergamanın her hafta pazartesi günleri kurulan umumî bir pazarı vardır. Mezkûr günde kazanın bilûmum köylü ve müstahsili merkezi kazaya malını satmak ve haftalık ihtiyaçlarını satın almak maksadile akın ederler. Kazanın vüs'at ve nüfusunun kesafeti hasebile mezkûr günde oldukça geniş çarşısı olan ve müteaddit emteaya has ayrı ayrı pazar yerleri bulunan şehrin halkla doluşu adeta müruru uburu güçleştiren durum her haftanın pazarında müşahede edilmekte ve bu hal tabii görülmektedir. Şehrin pazarının kurulduğu bu gün zahire, yağ ve peynir, hayvan, kömür ve odun, sebze, manifatura, tuhafiyeye ve eibise pazarları ayrı ayrı mevkilerde birer topluluk halinde kurulmakta olduğu gibi bundan başka bütün çarşının mağaza ve dükkân önleriyle meydanlıkların her çeşit emtea ve gıda maddelerinin satışa arz edilmiş sergilerle dolu olduğu görülür.

### İHRAÇ EDİLEN EMTEANIN İHRAÇ YOLLARI, KULLANILAN VASİTALAR VE CİNSLERİ :

Kazamızdan ihraç edilen emtea ve mevaddı ticariye Dikili iskelesine ecnebi memleketlere ve kısmen de İzmir merkezine sevkedilmektedir.

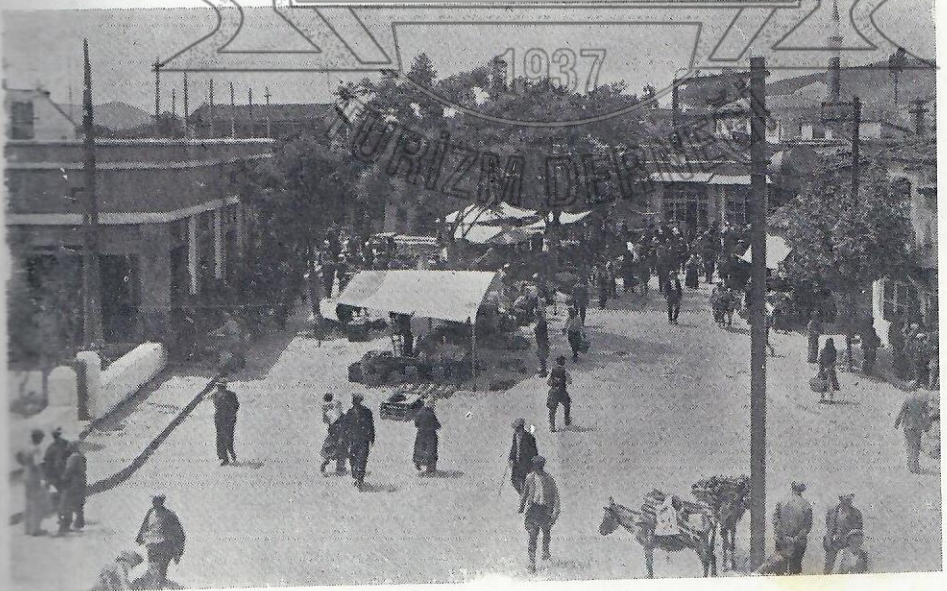
Dikiliyi Bergamaya (28) kilometrelik muntazam bir şose raptetdiği gibi İzmir de aynı suretle (108) kilometrelik bir şose Bergamaya bağlamaktadır. Her iki şosede nakil vasıtası olarak kamyon kullanıldığı gibi Dikili iskelesine mesafe azlığı hasebile ve kiradan tenzilât yapıldığı takdirde vesaiti nakliye olarak tek ve çift atlı arabaların da işletildiği ve hatta tercih edildiği vakidir.

### İTHAL EDİLEN EMTEA CİNSİ :

Kazamıza ithal edilen eşya tuhafiyeye, manifatura, bakkaliye, hırdavat, gaz ve benzin, inşaat malzemesi, otomobil alât ve aksanı, kösele ve kundura levazımı ile fırınlarda kullanılan undan ibarettir.



Et ve Sebze hali



İstiklâl Meydanı [ Pazar ]

## ŞEHİRİN NERELERE HİTERLAND VAZİFESİ GÖRDÜĞÜ VE NERELERİ KENDİSİNE HİTERLAND OLDUĞU :

Şehrimiz ticarî münasebatı itibarile İzmir şehrine hinterland vazifesi görmektedir. Merkezî vaziyette bulunması itibarile Soma, Dikili kazalarıyle Manisa ve Balıkesir vilâyetlerinin çevrelediği geniş sahalardaki köyler kazamızın hinterlandına dahil bulunmaktadır.

## ESNAF TEŞEKKÜLLERİNİN CİNSLERİ VE MESAI TARZLARI :

Kazamızda halen faaliyette bulunan yalnız papuççu ve dikici cemi yeti vardır. Bu cemiyet kanuna ve dahili talimatnamesine göre mesaide bulunmakta ve kuruluş gayesine uygun olarak esnafın terakkiyatına hâdim alil, fakir ve düşkünlerine yardım gibi hayrî, ictimâî ve medenî hizmetlerde bulunmaktadır. [1]

## ŞEHİR DAHİLİNDE MEVCUT FABRIKA, ATELYE, TEZGÂH VE TAMİRHANELER :

Şehir dahilinde dört zeytin tasirhanesi, pamuğu çekirdeğinden ayıran çırcırlarla mücehhez üç yağ ve pamuk imalâthanesi, iki un fabrikası ile buz gazoz ve elektrik istihsal eden fabrika bir de matbaa vardır [2]. Bunlardan başka iki döküm ve torna atelyesi ile bir mobilye bir pulluk sekiz araba ve onbeş deri ve kösele imalâthanesi, 3 otomobil tamirhanesi, kıl ve pamuktan kilim, heybe ve çuval imal eden 3 tane dokuma tezgâhı vardır.

Şehir dahilinde 946 dükkân, mağaza ve depo vardır.

[ 1 ] Bu cemiyet şimdi dağılmıştır.

[ 2 ] Buz gazoz ve elektrik istihsal eden fabrikalar belediyenindir.

## Şehrin Sanayi Vaziyeti

Şehir dahilindeki fabrika, atelye ve tezgâhlarda sanatkârlar tarafından zeytinyağı, preseli pamuk, pulluk, fabrika aksamı, araba, mobilye, deri ve kösele, kilim, çul, çuval ve heybe imâl edilmektedir.

Bu imalâthanelerin İş kanununa tâbi olanları kanunun kabul ve tarif ettiği şekilde bir intizam dahilinde ve muayyen saatlerde tek ve çift ekiple iş inkisamına riayet suretile çalışmalarına devam ederler. Mevsimlik işlerle meşgul olanları mevsimine ve mahsulün bereket ve nedretine göre çalışmalarını tanzim ederler. Diğer imalâthaneler ise senenin bütün devamı müddetince eyyamı tatiliyeden hariç günlerde mesai ve faaliyetine devam ederler.

İmalâthanelerde çalışan ustaların yevmiyeleri işin mahiyetine göre âzamî 200 asgarî 100 çırakların yevmiyeleri ise asgarî 25 âzamî 50 kuruştur. [1]

Bu imalâthanelerin bir kısmı mevaddı iptidaiyelerini mahallî pazarlardan ve civar köy ve nahiyelerden doğrudan doğruya veya hususi adamları vasıtasile temin ve bir kısım imalâthaneler de iptidâî maddelerini dahildeki mağaza ve depolarla İzmir merkezinden doğrudan doğruya tedarik ederler.

Bergama şehri sanayi merkezi olmağa çok müsaittir. Münbit ve mahsuldar araziye sahip feyizli bir ova, böl orman ve meyvalıklarıyla hayvan otlamasına mahsus mer'alara malik bulunan Bergamada tabiatın her çeşit mahsul ve metainı bol olarak elde etmek mümkündür. Bakır çayının tathirinden sonra daha bir çok münbit araziye kavuşacak olan Bergamadan milyonların fıskıracağına en küçüğümüze kadar herkes emin bulunmaktadır. Hesaplı ve ciddî çalışma, medenî vasıtalarından istifade takdirinde baha biçilmez diye tasvir ve tavsif etmemizde pek haklı olduğumuz Bergamamızın mühim bir varlık içinde bulunacağına hiç şüphe edilemez. Bu itibarla her nevi iptidai maddeyi sinensinden matlup evsaf ve miktarda yetiştirecek bir mevki ve kabiliyette olan Bergamanın tabiatile her nevi san'ati ifaya müsait bir belde ve bilhassa fabrika sanayiinin burada inkişafına hâdim esbabın tahakkuk ve tezahürü sayesinde bir sanayi şehir ve merkezi olması kanaati tahassül etmektedir.

[1] Harpten evvelki vaziyettir.

## Şehrin Sıhî Vaziyeti

Kasabayı şimali şarkisinden sınırlayan ve Parmak batıran boğazından gelen Kestelçayı ile şimalindeki Tekkeboğazından kasabaya giren ve kasabayı şimal sathı maili ile taban kısmından ayıran ve Bergama çayı denilen iki çay geçer. Bu sular yaz mevsiminde kurumağa yüz tutacak şekilde azalır. Her iki çayın azalmasile ötesinde berisinde sızıntılardan mütevellit gölcükler ve su birikintileri yaparak kasabada sıtma intişarına sebep olur. Bir de Bergama çayına İslâmsaray mahallesi tarafından kasabanın mühim kısmının lâğım sularını ihtiva eden bir geriz karışır ki bu gerizin karıştığı Bergama suyu ile kasabanın şarkı cenubisindeki sebze bağçeleri sulunır.

Bu hal her an kasabayı tifo, paratifo, dizanteri gibi su ile intikal eden bulaşıcı hastalıkların istilâsı tehlikesi altında bırakır.

Bu hastalıkları tevhit eden sebeplerle mücadele yapılmayıp ancak zuhur eden hastalar üzerinde tedavi şartları tatbik olunmaktadır ki seneler geçtikçe kasabanın sıhî vaziyeti bozulduğu ve bu yüzden telefât miktarı çoğaldığı göze çarpmış olmasından bu bağçelerde çiğ yinen sebzelerin ekilmesi men ve pişirilerek yinen sebzelerin ekilmesine müsaade olunmuştur. Doğum hareketi fazla olmasına mukabil bilhassa çok küçük yaştaki yavruların gayri sıhî bakımı yüzünden de vefiyat miktarı pek fazladır. Verem hastalığı da kasabada arzu edilmeyecek miktardadır.

Kasabada Belediyeye bağlı 20 yataklı bir hastane mevcut ve kasabanın şimalinde kâin olup 1289 senesinde Bergama ahali tarafından hastane olarak inşa edilmiştir. Bu sıhhat müessesesi Belediye tabibi tarafından idare edilmektedir. Hastaların ayak tedavileri yapılmakta veya bir kaç gün için hastalar yatırımakta yahut hastalığın gösterdiği vaziyete karşı İzmir memleket hastanesine sevk olunmaktadır.

<u>1935</u>	<u>1936</u>	<u>1937</u>	<u>1938</u>	<u>1939</u>	
281	466	416	357	483	Doğum
351	365	338	408	411	Ölüm

Yukarda yazılı doğum ve ölüm sayıları tetkik edilirse şehirde doğumun fazla olduğu buna mukabil vefiyatın da az olmadığı görülür. Bunun birinci sebebi, sıhhat üzerine pek büyük ehemmiyeti haiz olan lâğımın muntazam bir halde olmaması ve bazı kısımlarda sokaklara çirkâpların akması mühlik hastalıklara menba olmaktadır.

Şehirde iki serbest doktor ve iki eczane mevcuttur.



## ŞEHİRİN İÇTİMAÎ VAZİYETİ :

Bergama'da oturan halkın yüzde 25 çiftçi, yüzde 12 esnaf, yüzde 4 tüccar, yüzde 2 memur ve yüzde 20 ameledir.

Münbit Bakırçayı ovasının kıyısında kurulan Bergama bir ziraat kasabasının bütün hususiyetlerini gösterir. Şehrin tam ortasında senenin her mevsiminde ve günün her saatinde daima hayat ve hareketle dolu büyük bir çarşı vardır. Bu çarşı Bergama'lıların her türlü ihtiyaçlarına cevap verecek durumdadır. Pazartesi günleri kasabada pazar kurulur. O gün Bergama bütün köylerden gelen halkla dolar taşar, Bu pazarın civar kasabalar üzerindeki tesiri büyüktür. Oralardan gelenler çoktur. Bakırçayı havzasının en mühim hayvan alış veriş Bergama'da olur. Bergama'ya bağlı ve sayısı 130 u geçen köyler Bergama ile sıkı sıkı münasebettedir. Tarihi birer kıymet olan Bergama hanlarında köylü konuklara rastlamak her zaman mümkündür. Bergama'lı kadın ve erkek sade ve temiz giyinir. Çarşaf, peçe, kıvrak Etnoğrafya depolarında görülebilen müzelik eşya haline girmiştir. Konforlu otelleri bahçeli ve radyolu kahveleri temiz toplanma ve dinlenme yerleri bir de sesli sineması vardır. İstiklâl savaşından sonra ana vatana gelen göçmenlerden bir kısmı Bergama'ya da yerleşmiştir.

## ŞEHİR HALKININ UMUMÎ VE İÇTİMAÎ SEVİYESİ :

Bergamada 4 ilk okul, bir orta okul ile eli yataklı çocuk esirgeme kurumunun orta okul pansiyonu vardır. Halkevi, halkın umumî ve içtîmâî seviyesini daima yükseltme yolundadır. Ayrıca lise ve yüksek tahsilini İzmir ve İstanbulda yapan genç Bergamalılar, Bergamanın yarınki hayatı üzerinde yükseltici mahiyette bir rol oynayacaklardır. Bergamalı dürüstür, Doğrulukta ayrılmaz, münasebetlerinde daima centilmence hareket eder, Merittir. Resmî bayram günleri gibi içtîmâî hareketlere heyecanla, seve seve koşar ve katılır.

## AİLE VAZİYETİ, YAŞAYIŞ TARZI, TAGADDİ VE EĞLENCE ŞEKİLLERİ :

Bergamada her delikanlı ve her genç kızın en mâsum emeli mes'-ut bir yuva kurmaktır. Her iki taraf da hazırlıklarını sükûn içinde yaparlar. 1926 senesinden bugüne kadar Bergamada evlenme ve boşanma hadiselerini gösterir rakamlar şunlardır :

<u>Senesi</u>	<u>Evlenenler</u>	<u>Boşananlar</u>
1926	10	.
1927	95	6
1928	135	7

<u>Senesi</u>	<u>Evlenenler</u>	<u>Boşananlar</u>
1929	110	1
1930	109	13
1931	123	12
1932	124	23
1933	114	16
1934	92	21
1935	114	39
1936	165	29
1937	119	14
1938	149	16

Yukardaki rakamlara göre Bergamada aile hemen çözümlü dağılıveren bir kuruluş değildir. Bergamalı erkek ve kadın evine çok bağlıdır. Bergamalı mahallî inşâ hususiyetleri taşıyan evlerde yaşarlar. Bu evlerin en iyi örnekleri geniş ve ağaçlı bir avlunun içindedir. Erkek sabahları çok erken kalkar, işinin başına koşar, bütün gün evinin dışında kalır. Kadın ev işlerini bitirdikten sonra komşu ziyaretlerine gider. Bu ziyaretler kışın geceleri yapılır. Fakat yaz olsun kış olsun gezintileri erkekli ve kadınlı değildir. Erkek iş saatleri dışında kahveye çıkar. Bu onun için bir zaruret. Günün mühim haberlerini orada öğrenir, ahbabları ile işe ait meseleler üzerinde konuşur ve dertleşme imkânını orda bulur. Bağı ve bu bağın içinde bir kulesi bulunan Bergamalı yaz gelince kendisine lüzumlu eşyasını ve çocuklarını bir arabaya yükleyerek bağına göçeder. Fakat erkek şehirle kat'iyen münasebetini kesmez. Bergamada yine işinin başındadır. Eşğine binerek sabah gelir akşam gider.

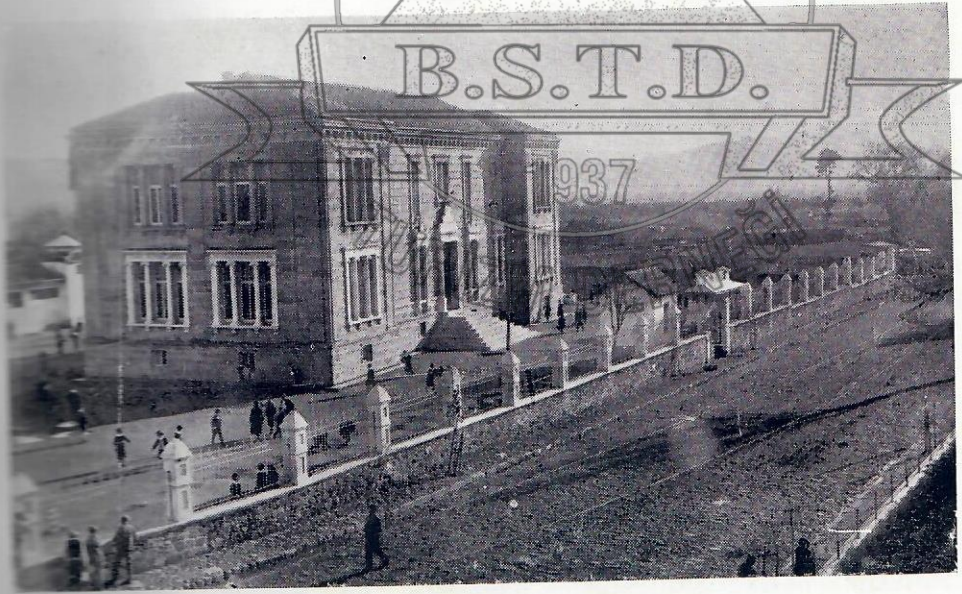
Bu yüzden : (Bağların safasını Kadınlarla kediler sürer, cefasını erkeklerle eşekler çeker) tekerlemesi meşhurdur.

Yazın bağlara göç dolayısıyla Bergama fenhalaşır, mahallelerde çocukların şen sesleri duyulmaz olur. Yaz sonunda bağdan şehre dönen Bergamalı, kuru üzüm, üzüm köftesi, bulama, pekmez, sirke, incir kurusu, reçel, pekmez sucuğu gibi tatlı yiyeceklerini hazırlamıştır. Tarhana, bulgur, ev makarnası gibi Hamur aşıları yaş ve kuru sebzeler, et yumurta Bergamalıların başlıca yiyecekleridir.

Kışın kadınlar bir ahbab evine toplanarak helva sohbetleri yaparlar. Yazın bağlarda eğlenceli geceler yaşanır. [Dünbek] ihmal edilmez bir eğlence vasıtasıdır. Gramofon ve son senelerde radyo bağlardaki eğlenceler meyanına giren yeni vasıtalarıdır. Baharda pazar günleri kadınlar grup grup Tekkeboğazı ve Parmakbatıran ismini taşıyan mesirelere giderler. Beraberlerinde içi çeşit çeşit yiyeceklerle dolu sepetler taşınır. Yemekler şırıl şırıl akan su başlarında sonsuz bir neş'e ile yenir. Pazar günleri



Zübeyde Hanım İlkokulu



Ortaokul

bütün Bergama halkı Bahtiyar mevkiindeki Çamlıparka iner. Bu Çamı park Bergama belediyesi tarafından son 4 - 5 sene zarfında yetiştirilmiştir. Dügünler Bergamada en önemli içtimaî hadiselerdir. Her düğünle Bergamalılar yokından a.âkadar olur. Her düğün Bergamalı kadınları bir araya toplayan eğlence vesilesidir.

### AİLENİN HUSUSÎ MEŞGALE TARZLARI VE ÇALIŞKANLIK DERECESİ :

Bergamalı erkek ve kadın çalışmayı çok sever. Günün en erken saatlerinde bütün dükkânlar açıktır. Gece yarısına kadar işinin başında kalanlar bulunur. Çocuk, ufak yaştan başlayarak eve faydalı bir uzuv haline girer. Çocuklar tatil aylarında kunduracı, terzi, marangoz gibi bir ustanın yanına yerleştirilir. Pazar kurulduğu gün, çocuklar da satış işlerinde babalarına yardım ederler. Bergamalı kadın çocuğunu çok sever. Her evde üç dört çocuk neş'e saçır. Evde çocukları ile meşgul olan kadın ayrıca tezgâhta bez dokur, nakış, örgü, hesap işi gibi ev işleriyle uğraşarak zarif san'at eserleri yaratır. İlk okulu bitiren kız çehizini hazırlamak için hümmalı ve hülyalı bir çalışmaya koyulur. Asilâne bir sabırla en ince oylarını yapar. Hayatını bizzat kazanmak mecburiyetinde kalan kadınlar erkek gibi günün en erken saatlerinde ev dışındaki işlerine koşarlar. Tarlada çapa, tütün ve pamuk işçiliği bunların başlıca işleridir.

### EVLERDE KULLANILAN EŞYA, CİNS VE ŞEKİLLERİ :

Bergama evlerinde oturma ve misafir kabul etme için tefrik edilen oda şöyle döşenmiştir : Yerde kilim, halı, Bergama seccadeleri, alçak ve rahat bir sedir. Duvarlar resimsiz ve çıplak. Duvarları boydan boya bir raf çevirir. Bu raf yüksektedir. Bakır takımları, muhtelif boyda siniler, gelinlik hatırası olan hamam taşı, aynalı süpürge, telli nalın, gelin papucu, şişe ve fincan takımları, bu rafları süsler. Son senelerde bu odalara aynalı konsol da girmiştir. Daha yüksek evlerde de karyola ve kanape takımları yer almıştır.

### MAARİF DURUMU :

Eski devirlerde Bergamada kültüre çok önem verildiği harabelerde pek ehemmiyetli yer tutan jimnaslardan anlaşılmaktadır. O devirlerde çocuklar ve gençler için ayrı ayrı jimnaslar kurulmuştur.

Selçuk devrine ait medrese kalmamıştır. Osmanlı devrinde müteaddit medreseler ile kültür ihtiyacına cevap verildiği görülmüştür.

Halen kasabada muhtelif bir orta okul ile 4 ilk okul vardır.

Okulun adı	Bulunduğu yer	Talebe adedi			Ders senesi
		Yek.	Kız	Erkek	
Muhtelif orta okul	Cumhuriyet Mey.	113	23	90	933-934
" " "	"	168	26	142	934-935
" " "	"	195	37	158	935-936
" " "	"	220	50	170	936-937
" " "	"	248	70	178	937-938
" " "	"	337	83	254	938-939
Zübeydehanım ilk okulu	"	822	368	454	938-939
Gazipaşa ilk okulu	Kutruluş Me.	385	129	256	938-939
Bergamalı Kadri ilk okulu	"	144	46	98	938-939
14 Eylül ilk okulu	Talât Paşa "	146	56	90	938-939

Her sene orta ve ilk okullardan mezun olan talebe adedi gittikçe fazlalaşmaktadır.

Orta ve ilk okullar :

936 senesi 116

937 " 135

938 " 179

939 " 230

kız ve erkek mezunu vermiştir.

Şehirdeki okullardan orta okul ve Zübeydehanım ilk okulu okul binası olarak inşa edilmişlerdir.

# ŞEHRİN TARİHİ VAZİYETİ

## TARİHTE BERGAMANIN MEVKİİ :

Bergama; Turova arazisinin ve Misaya kıtasının cenubunda, Eolya Bölgesinde olup, Kayık ( Bakırçayı ) çayının şimalinde ve denizden tahminen 20 mil mesafededir.

Selinos ( Bergama ) ve ketios ( Kestel ) çaylarının arasında ve denizden 335 metre yükseklikte olan bir tepede ilk Bergama kurulmuştur.

Pitan - Pytane - ( Çandarlı ) ve Eleya - Eleia - ( kazıkbağlar ) Bergamanın iki mühim iskelesi idi.

Şimâl tarafını yüksek tepelere ve dağlara veren bu tepenin diğer üç ciheti geniş ovalara bereketli tarlalara açılmıştır.

Kayık çayının ve kollarının suladığı bu saha yaşama şartlarına çok uygun olduğundan Taş devrinde başlayan hayat daima yürümüş ve nihayet milyonlarca insanı etrafında toplayan mühim bir medeniyet merkezi olmuştu.

Bergamanın, Tarihten önce geçirdiği hayatın izleri bugüne kadar kalmıştır. Taş devrine ait mezarlar, kovuklar, inler, mağaralar bunların en iyi misalidir. Bunların bir kısmında Taş devrine ait baltalar dahi bulunmuştur. Teuthrania sahasındaki - Bergama Müzesinde bulunan tunç devrine ait vazolar değirmen tepede bulunmuştur ki, ilk devirlerden beri insanların burada yaşadığını bildirmektedir.

Bergama Akropolünde bulunan daha eski temeller Arkaik Kültüre ait bina ve eserler, Lidya yazılı kitabe ve milâttan önce altıncı ve beşinci asırda yapılmış mermer ve taştan röliyefler ( kabartma ) ile son yıllarda Asklepiyonun - Şifayurdu - henüz hafriyatına başlanmayan viran kapıdan Asklepiyona gelen yol üzerinde yapılan sondaıda meydana çıkarılan klasik devrin çok nefis ve san'atkârâne yapılmış yüksek kabartma heykelleri de başlı başına kıymeti haiz eserlerdir. Bütün bunlar Bergama tarihinin her devri yaşadığını açıkça gösterirler.

Bergamanın tarihî haritası göz önüne alınır ve coğrafi vaziyeti tetkik edilirse bu havalinin bir taraftan Hititlerin, Lidyalıların, İranilerin, Misyalıların ve diğer taraftan Finikelilerin, Suriyelilerin ve Yunanlıların, garptan Makedonyalıların, Romalıların ve en son Bizanslıların, Selçuk ve Osmanlı Türklerinin tarihleri arasında kaldığı ve çok mühim vak'alara sahne olduğu anlaşılır.

Ulu Cami



Bergama Deresi üzerinde üç Kemer Köprüsü

65 yıl önce başlanmış olan hafriyatlarda meydana çıkarılan binaların azamet ve ihtişamı o kadar cazip ve kıymetlidir ki, Bergama tarihi bu yüksek medeniyet eserleri karşısında göz kamaştırıcı bir şekil almış bulunmaktadır. [1] Mebzûl surette bulunan kitabe ve mimarî eserler, Bergama tarihinde yükselen bir medeniyetin varlığını ispat etmektedir.

Esasen müstahkem bir mevki olan Bergama Akropolu, Büyük İskenderin değerli hazinesini [ elli ila yüz milyon altın olup o devrin en büyük bir serveti idi. ] kucağına aldığı zaman Bergamanın ufkunda yeni bir güneşin doğmakta olduğunu dünyaya ilân ediyordu.

Büyük İskenderin büyük generali Lizimak [ Lysimak ] Bergama Akropolüne yerleştiği zaman Bergama büyük bir hükümetin merkezi olmak istidadında idi. ( Milâttan önce 280 ).

Bergama, Ege medeniyeti üzerinde kurulan Elen - Helen - medeniyetinin İskender'den sonra Anadolu toprağında son bir defa daha çiçeklendiği yerdir. Ona Elenistik - Hellenistique - âleminin atinası denmiştir.

Bandırmadan Antalyaya kadar prenslik ve nihayet Toroslar ve Killikya dahil olduğu halde bir kıranlık kurulmuştur.

Perens Filetorosun halefleri Ömenler - Eumene - ve Atallar Bergama Akropolünü muntazam bir plân dahilinde mabetler, jimnazlar, tiyatrolar, kütüphaneler, saraylar ve agoralarla - Pazaryeri - süslemişlerdi.

Bütün Anadoluyu dehşet içinde bırakan Galvalılar ile Bergamalıların bakırçayı vadisinde yaptığı korkunç iki muharebenin kazanılması yalnız Bergamayı değil, bütün o devrin medenî şehirlerini de bu vahşilerin tahribatından kurtarmıştı.

Bu zafer bütün Anadolunun zaferi idi. Bergamanın yükselmiş hudutları bütün düşmanlarına karşı emin bir siper haline gelmişti.

Bu zafer bir ilim, bir nur ve bir medeniyet zaferi sayılmış ve bu zaferin şükranını eda için en büyük mâbut Zeus namına mihrap vücade getirilmişti. Bu binanın etrafına konan kabartmalarda mâbutlarla devlerin ve kahramanlarla ifritlerin boğuşması tasvir edilmiştir.

Bugün Berlinde kurulan bu mezbah, o devrin nefis san'atlarının en yüksek kıymetini taşımaktadır.

Az bir müddet sonra Suriyeliler ve Makedonyalı beşinci Filipin kuvvetli orduları Bergamayı muhasara ettilerse de zaptedilmez bir kale olan Bergamanın surlarını aşamadılar. Aynı zamanda Bergamalıların maharetli çevirme hareketleriyle mağlubedildiler. Bu zaferler Akropolun tepe-

[1] Bergamada 1878 yılında başlayan hafriyat münasebetile bir çok kitaplar vücade getirilmiş ve bugün Bergama dünyada en çok tanınmış yerlerden birisi olmuştur.



Eski zamanın dişili, erkekli tanrılarının hemen hepsi için mabetler yapılmıştı. Bu kadar gelişmiş mabetleri her yerde görmek mümkün değildi,

Bergama Arkeolojisi bu planlı çalışmada, verimli işler yürütürken Bergama Arkeolojisi en muhteşem binalarla süslenmiş ve ihtiyaçlara cevap vermiştir.

Bergama kiralılarının Roma senatosu ile mütâfik yasamaları Anadolu uzun zaman huzur ve sükun için etmişdi. Bu sırada Bergama Arkeolojisi surlarla takviye edilmiş eteklerinde çayların boyunca surların altında getirilmiş ve paytahtın ihtiyaç ve debedesi en yüksek bir mev-

Romada Papius ile Parsömen arasında açılan müsabakada Bergama kâğıdı, beşeriyet kâğıdı da dayanır diye kabul olundu. Ne yazık ki, muazzam kütüphaneye Roma istilâsı zamanında imparator Antuan tarafından kırılmıştı. Fakat daha sonra çıkan bir yangında bun-

Bergama, mimari ve heykeltıraşlık mektebinin yükselmesine çalıştığı kadar ilim ve edebiyat merkezi haline de gelmiş bulunuyordu.

Bergama kütüphanesi yalnız kitap deposu olmayıp netis heykel ve tablolarla da malik idi. Busuretle büyük kütüphanelere ve akademiilere meş-

Selinus gayi boyunca kurulan tabakhanelerde derileri ince sathalara ayırmak ve cilalamak suretile yapılan bu kâğıt üzerine yazılan kitapların yekünü 200 bin tomara varmakta idi. Kütüphanenin salonlarının büyük şair ve şairlerin heykelleri, büstleri tezyin ediyordu. Mutena bir mevkide Heronun büstü vardı: Ben Satoyum; Neruit şarkıda erkek-

Bergama, devrinin en yüksek bir eserini yaratmak maksadile meş-

şinde kurulmuş olan mabedin bakire ismet, akıl ve harp mabudesi Athena - kudsî varlığına atfedilmiş ve bu muharebede elde edilen harp ganimeti bu mabedin geniş koridorlarında teşhir edilmiştir.

Bergama Akropolüne 1338 rakımlı Madra dağının açıldüren suyu 56 kilometre uzunlukta bulunan yola üç sıra büyük künkler dizilerek ve yamaçtan yamaca geçirmek için dereler üstüne iki üç katlı su kemerleri kurarak getirilmiştir ki, bu (Elenistik devrin) en kudretli eserlerinden biri olmuştur. Çünkü bu tarihe kadar bu derece muazzam bir su tesisatı vücade getirilmemişti.

Agoralar, halkın ihtikârsız alış veriş ettiği yerlerdi, Burada bulunan daimi kontrol hey'eti her hangi bir şikâyeti dinlemeğe âmâde idi.

Buralara asılan ve dikilen taşlar üzerine yazılmış kanunlar halkın vazife ve haklarını ilân ediyordu.

Belediyenin bir kanunu ile, bütün suların kapalı yerlerden geçeceği temiz suların kirletilmeyeceği emredilmişti. içme sularını kirletenlere veya umumî havuzlardan hayvan sulayanlara elli değnek dayak atılacak ve temizlik cezası alınacaktı. Lâğımları kanallardan harice çıkaranlara da aynı ceza verilecekti. Hayvanlarını başı boş sulara ve umumî nizamları bozanlara da ayrıca cezalar tayin edilmişti.

Akropolün üç taraçasında altı yaşından itibaren çocuk ve gençlerin gürbüz yetişmesi ve hayatta muvaffak olabilecek bilgileri kazanması için üç jimnas kurulmuştur.

Gençler jimnasındaki kürsüye dünyanın en büyük âlimleri davet edilerek konferanslar verirlerdi. Fikir ve beden müsabokalarında birinciliği kazananlar için iffihar levhaları dikilmiş ve bunlardan bir çoğu buraların hafriyatlarında bulunmuştur.

Bergamanın diğer büyük bir jimnası da büyük alanda kurulmuştu. Bu jimnasın bugün geniş bir sahada ve evler içinde harabeleri görülmektedir.

Bu suretle Bergama, askeri durumdan aşılmaz bir kale, ilmi bakımından erişilmez bir varlık olmuştu.

Diğer taraftan hükümdarların ve miller için büyük yararlık gösterenlerin şerefine uygun Mezarlar (Tümülüs) vücade getirilmiştir. Yığma-tepe, Maltepe, Tavşantepe ve diğer küçük tepeler bu kabildendir. Bugün bunların bir kısmı asrî mezarlığın yolu boyunca görülmektedir.

Aynı devrin eserlerinden olan Asklepiyon, Anadolunun büyük ve şöhretli bir hastahanesi olup Bergama tarihinin en mühim kısmını teşkil eder. Binlerce hastayı bağında yaşatan bu sağlık yurdu, dört bucaktan gelen insanlarla dolup taşardı. Sağlık mabudu Eskülâp,ın kanunu, bu mukaddes yurda ölümün girmesini yasak etmişti. Buraya giren her hasta mutlak şifa bulacağından emin idi. Hastalar bu büyük telkinin te'siri altında idiler.

İyi olan hastaların zenginlerin, para, heykel, mezbah ve mâbet gibi büyük eserleri; fakir olanlar da kol, bacak, göz ve kulak gibi topraktan yapılmış en basit eşyalardan adak verebilirlerdi. Bulunan adak eşyasına göre buradan binlerce hastanın iyileşerek çıktığı anlaşılmaktadır.

Roma imparatoru Karakalla bile tutulduğu bir hastalıktan o zamanın en kudretli hekimlerinin tedavisine rağmen kurtulmadığından Bergama Asklepiyonuna kadar gelmekten başka çare bulmamıştı. Az zamanda şifa bulması üzerine en büyük ve zengin adaklarını vermişti.

Meşhur ilmübeyan muallimi Balıkesirli Aolius Aristid on yedi senelik çeşitli hastalıklardan ancak burada bir iki yılda tedavi edilebildiğini bir kitabında yazmakta ve Bergamanın şöhretini anlatmaktadır. Burada bulunan bir çok kitabeler arasında hekimler için dikilmiş şükran levhaları da vardı. Bunlardan birisinde : [ Buranın baş âlimi ve filozofu - filavion en büyük adamı. O ancak tanrı olmadığı için öldü. Ona saygı ve şükran. ] deniliyor.

Elpis - ümit - adında Küçük bir kızın adağında : [ Kurtarıcı tanrı Asklepiyos'a ] denmektedir.

Tabiatın bütün güzellikleriyle süslenmiş, çimenleri yeşil bir halı gibi ayakların altına serilmiş olan bu yer, şimâl ve garp rüzgârlarının tehlikeli akıntılarında masun kaldığından burası en iyi ve en sihhî bir yer sayıldı. Mukaddes suları, saf havası dillerde destan idi. Suları hayat kaynağı, havası devai kül addolunurdu. Tarih burası için sıcaklar buraya sıtma gelmez, burada vasiyetnameler açılmazı demektedir.

Bergamalı Calinos hekim bugünkü tıbbın esasını kurmuş ve insaniyete en büyük hizmeti yapmıştır.

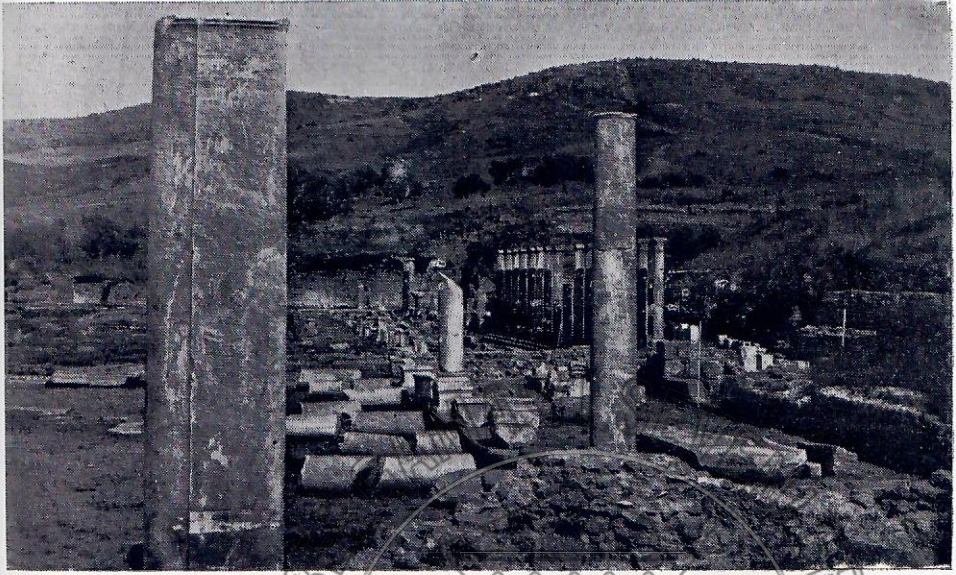
Netice : Bergama Asklepiyonu, dört bucağa ışığı yayılan ve kurtarıcı varlığı her tarafta parlayan bir güneş olmuştur.

Ayvazali mevkiinde bir kısmı meydana çıkarılan bu hastanenin kapısı Virankapıdır. Oradan itibaren geniş bir saha hep Asklepiyonun binalarını taşımıştır. Bugün bu sahada hafriyata esas olmak üzere yapılan bazı sondajlarda bulunan temel ve eserler bunu ispat etmektedir.

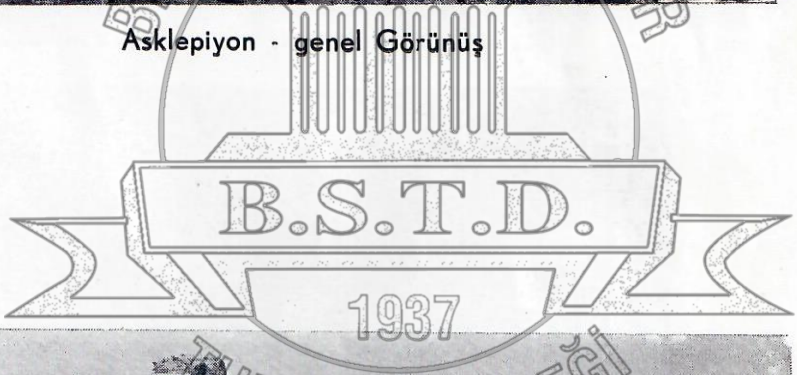
Hülâsa : Bergama tarihi içinde Asklepiyonun mevkii başlı başına ve çok ehemmiyetli bir mevzu taşımaktadır.

Bergama kiralı üçüncü Atal, muntazam bir ordu, dolu bir hazine, servet ve saadet içinde yaşayan bir halk bulmuştu. Fakat çok sevdiği annesini ve arkasından karısını kaybedince aklını bozmuş ve bir vasiyetname ile bütün mal ve servetini müttefiki Roma senatosuna bırakmıştı.

Kıralın ölümü üzerine vasiyetnameyi eline alan senato şaşkınlık içinde sevinç duymuş ve Bergamaya bir heyet göndererek kıralın malını almak istemişti. Bu gelen heyet : kıralın malı, bütün hükümler olduğu mülktür,



Asklepiyon - genel Görünüş



Bazilika - Kızılavlu



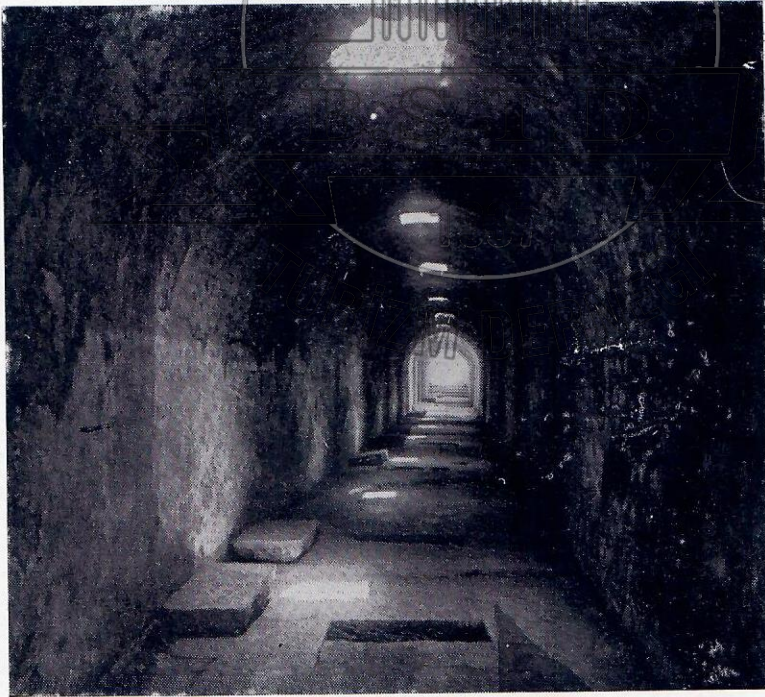
Çinili Minare  
Şadırvanlı Cami



Çukurhan - Kervansaray



Maltepe  
(MEZAR)



Asklepiyon - Mukaddes Bodrum

Kızılavlunun şarkına düşen, eski ve yeni Soma şoseleri arasında bulunan harabelerin Bergamanın umumî hamamları olduğu tesbit edilmiştir.

Anfityatro : Tellidere mevkiinde 50 bin insan alacak kadar büyük olan bu tiyatro o devrin çok mühim ihtiyaçlarını karşılayan bir yer idi.

Bergamanın meşhur gladyatörler kışlası buraya en gürbüz adamlarını timsah ve su aygırı gibi hayvanlarla boğuşmak için veriyordu.

Tiyatronun altından geçen derenin iki tarafında meydana getirilen kemerler suyun burada elli altmış metre çapında bir göl meydana getirmesine yarıyordu. Bu tesisat o devrin mimarisi için yüksek bir sanat eseri idi.

Burada yapılacak olan hafriyat bu malûmatın tekemmüllüne yarayacaktır.

#### MUSALLA MEZARLIK :

Bu sahanın tepe kısmında Atina Nikeforium mâbedinin bulunduğu son yapılan sondajlarda anlaşılmıştır. Burada büyük bir hafriyatın yapılması icabetmektedir.

Bu tepenin altında, zeytinlik ve evler cihetinde Bergamanın meşhur ipodromu vardır. Bugün bunun bir kenarının kavis şeklindeki duvarı çay boyu evlerinin bittiği yerde görülmektedir.

TİYATRO : Virankapının yakınında harabesinin kavis şeklinde izleri bulunan bu tiyatro 25 bin insan alacak kadar büyüktür. Hafriyat yapılmıca bu cihet tamamen anlaşılacaktır.

Bu tiyatrolara ; Akropoldaki 15 bin gençler jimnasındaki bin, Asklepiyondaki 3 bin insan alan tiyatroları da ilâve edersek hareket, heyecan ve içtimâî varlık bakımından Bergamanın tarihteki yüksek mevkiini tayin etmek mümkün olmaktadır.

#### HAMAM VE BODRUMLAR :

Arslanlı camiî yanındaki mutaf dükkânından başlayarak sırasile evlerden geçen ve Virankapıya doğru giden harabelerden bir kısmının hamam olduğu bilinmekte ise de diğer kısmı evler arasında kaldığından onların neye yaradığının tetkiki mümkün olamamıştır.

Buraların açılması Bergama tarihini aydınlatmak bakımından çok ehemmiyetlidir.

Roma imparatorluğu, Bergama krallığına yerleştiği zaman Bergama devleti zengin ve mes'ut idi. Fakat imparatorluk bünyesi sukuta başlamış ve ahlâkî düşkünlük hızını almıştı.

Tarihin daima kaydettiği gibi sefaht, sefalet doğurmuş ve imparatorluk parçalanmıştı. Şarkî Roma imparatorluğu Bizans adile meydana çıkmış ve Bergama da bu kısımda kalmıştı. [ M. S. dördüncü asır başı ].

İsanın doğumundan ancak üç yüz sene sonra her tarafa yayılabilmış olan hıristiyanlık büyük bir taassupla putperestlik dininin heykellerini kırmış ve bazı binaları yıkmış, mühim olanlarını da kiliseye çevirmişti. Kızılavlu-daki Bazilika, Anadoludaki yedi kiliseden biri olmuş ve Sen Pol kilisesi adını almıştı.

Artık bundan sonra, yüz binlerce insan kuvveti, insan zekâsı ve insan zevkile kurulan bir tarih, yine yüzlerce yıl insan kuvveti, insan kafası ve insan kazması ile durmadan yıkıldı. En güzel eserler kırıldı. ve hemen bir çoğu da mâden fırınlarında ve kireç ocaklarında can verdi.

On ikinci asırda bir baykuş yuvasına dönen Bergama, Selçuk Türk lerinin eline geçmiş ve o zamanın ihtiyaçlarına uygun kervansaray, bedesten, hamam, cami ve mescit gibi binalar vücade getirilmiş ve memleketin imarına çalışılmıştır.

Bu devrin eserlerinden olan güdük minare Türkün ince zekâsının nefis bir san'at eseri olarak parlak çinileriyle gözleri kamaştırmaktadır.

Çukurhan, Başmakpazarı hamamları, parmaklı mescit, Lonca mescidi bu devrin eserlerindedir. Selçuk devletinin uç beylerinden olup müstakil yaşayan karesi beylerinden Aclan beyin oğlu Demirhanın zulmüne dayanamayan vezirler ve halk küçük kardeşi Dursun beyin beyliğini Bursada oturan Orhan gaziden istedikleri zaman Demirhan korkusundan Bergama kalesine sığındı. Kaleyi saran Orhan gazi Dursun beyin ölümü [1] üzerine bütün memaliki Aclaniyeyi Osmanlı devleti arazisi olarak ilân etti. Bu suretle Bergama Osmanlı Türklerine geçti. [1330]

Yeni açılan bu devir Bergama için refah ve hayat getirecek bir kudrette idi. Netekim öyle oldu. Asayışın bozukluğundan ve zulmün şiddetinden dağılan Bergama, yeniden büyümeğe başladı ve imkân dahilinde imarına çalışıldı.

Ulucami yanındaki köprü ile Tekkeboğazındaki köprü yıkılmış olduğundan bu devirde temelleri üstüne yeniden yapılmıştır. Diğer köprüler de muhtelif zamanlarda tamir görmüştür.

Bergamanın tarihî varlığına uygun inkişaf Cumhuriyet devrine nasip olmuştur.

Kurulan yeni müze, mahalli müzelerin en güzel yerleştirilmiş olup kıymetli eserlerle doludur.

Yapılan yeni hafriyatlar, Bergamanın tarihini daha aydınlatmakta ve daha yükseltmektedir. Antikitelerin restorasyon - restauration - ina devam olunduğu muhafaza ve imâr bakımından yeni bir varlık doğmaktadır.

[1] Soma yolu üzerindeki kız türbesinde yatanın Dursun bey olduğunu Rahmi Balaban Bergama adlı kitabında yazmaktadır.



Akropolün tepesine kadar açılan otomobil yolu Antikiteilerin tetkikini çok kolaylaştırmıştır. Aynı zamanda turistlerin istirahatlarını te'min için konforlu bir otel tesis olunmuştur. Ege Bölgesinin zengin bir tarıh diyarı olan Bergama, bu tarihî hususiyetleri göz önünde tutarak meydana gelecek olan imâr plânının tatbikından itibaren, antikiteiler bakımından da yükselecek ve Cumhuriyetin feyizli varlıkları sayesinde tarihî mevkiini almış olacaktır.

Yazılı taşlarına ve vakıfnamelerine göre ; Osmanlı Türkleri zamanında kurulan ve şimdiye kadar kalan eserler şunlardır :

Koyunköprüsü [ 785 - 1383 ]

Ulucami [ 801 - 1398 ] Murathanın oğlu Bayazıt Han  
Taşhan [ 835 - 1431 ]

Kurşunlu cami [ 837 - 1433 ] Safi oğlu Hacı Hasan

Hacıhekim camii [ 919 - 1511 ] Mevlâna Hacı Hekim

Ansarlı camii [ 950 - 1543 ] Ali oğlu Hacı Ahmet

Şadırvanlı cami [ 957 - 1550 ] Hacı Osman oğlu Hacı Hasan

Mescitaltı camii [ 1:58 ] Hüseyin ağa

Emir Sultan camii famiri - 1246 olup bânî Emir sultan adın ihya için Bergama voyvodası Mustafa

Kulaksız camii [ 1217 - 1802 ] Çelebi hacı Mehmet kızı Ayşe

Yeni cami [ 1229 - 1814 ] Kara Osman hafidi İbrahim Nazif

Harputlu mescidi [ 1224 - 1809 ] Harputluzade Mustafa ağa bin Murtaza

Kara Osman sebili [ 1229 ] Kara Osmanzade Hacı Ömerağa

Selçuk minaresi - Selçuk devrine aittir.

Küplü hamam - Taşhan ile birlikte yapılmıştır.

Çarşı hamamı - Osmanlı devri eserlerindedir.

Çınarlı hamam - Osmanlı devri eserlerindedir.

Çukurhan - Selçuk devri eserlerindedir.

Bedestan - Mescitaltı ile birlikte yapıldığı tahmin olunur.

Hoca Sinan mescidi - Parmaklı mescit ve lonca mescidi ayarındadır.

Lanca mescidi - Parmaklı mescit - Selçuk tipindedirler.

İncirli mescit - Taşhan ile birlikte yapıldığı anlaşılmıştır.

Lâleli camii - 1534 de yapıldığı mezarlıkta bulunan bir taştan anlaşılmıştır.

## Bergama plânının izahı

Korunması lâzımgelen eserlerden meydana çıkarılmış ve çıkarılmamış olanlar plânda çizgilerle gösterilmiştir.

Bunlardan :

1 — Kızılavlu, tarihte Bazilika adını taşır, son hafriyatlarda Mısır mâbutlarından Serapis, İzis ve Harporatis için yapılmış olduğu anlaşılmıştır. [ M. S. 1 - 2 ]

İki çizgili saha arasındaki siyah çizgili yer yapılacak yoklamalara göre vaziyetini tayin etmek mümkün olacaktır.

- 2 — Hamam harabeleri, henüz kazı yapılmamıştır. M. S. 2
- 3 — Jimnas " " " " M. S. 1
- 4 — Virankapıya giden dehliz ve hamam harabeleri. M. S. 1
- 5 — Virankapı, Asklepiyonun kapısıdır ve aynı zamanda yanındaki 25 bin kişilik tiyatroya ve Tellideredeki 50 bin kişilik anfityatroya yol vermektedir. M. S. 1
- 6 — Mâbet, Saray, İpodrom M. S. 1-2
- 7 — Asklepiyon. M. Ö. 5 - M. S. 24
- 8 — Maltepe, mimarlık tarihinin en güzel eseri olup mezardır.
- 9 — Yiğmatepe, Elenistik devrin tarihi bir mezardır.
- 10 — Akropol, tarihte Bergamanın varlığını yaşatan bir saha olup bugün en kıymetli Antikitelele doludur.
- 11 — Selçuk hamamları [ minare, mescitler, bedesten, kervansaraylar, Selçuk eserleri gibi ] Türk mimari tarzının mevcut izleri ile dahi inceliğini gösteren bir harabedir.
- 12 — Hükûmet konağı
- 13 — Orta okul
- 14 — Zübeyde hanım ilk okulu
- 15 — Müze
- 16 — Bergama palas
- 17 — C. H. P. ve Halkevi
- 18 — Belediye
- 19 — Hal

- 20 — Asri cezaevi
- 21 — Çarşı hamamı
- 22 — Küplü hamam
- 23 — Çınarlı hamam

NOT : Bergamanın hemen her tarafı, muhtelif devirlerin eserlerini saklamakta olduğundan bunların ancak temel açmalarda ve sair tesadüflerde anlaşılacak tarihî kıymet ve ehemmiyetlerine göre vaziyetlerini tayin etmek mümkün olabilecektir.

### ŞEHRİN İMAR BAKIMINDAN TETKİKİ :

#### a ) İnşaat :

- 1 - Taş, tuğla, kerpiç, az miktarda da beton ve çatma.  
Resmî Binalar : Taş ve betondandır.  
Hususi Binalar : Taş, kerpiç ve çatmadır.
- 2 - İnşaat cinslerinin metre mik'abı fiyatları : (1)
 

Taş	metre mik'abı	5 lira,	Tuğla	metre mik'abı	7 lira,
Kerpiç	" "	1 lira,	Beton	" "	40 "
Çatma	M <sup>2</sup>	3 liradır.			
- 3 - İnşaatta kullanılan tabii taşlar : Karataş, Forseyn, Porfirdir.  
Mukavemet dereceleri normaldir.
- 4 - İnşaat malzeme fiyatları :
 

Tuğla	1000 adedi	10 lira,	Kerpiç	1000 adedi	5 lira,
Kireç	kilosu	1,5 kuruş,	Çimento	torbası	125 kuruş,
Kum	M <sup>3</sup>	150 kuruş,	Çakıl	M <sup>3</sup>	120 kuruş,
Çubuk demir	kilosu	30.	İşlenmiş demir	kilosu	60-65,
Tahta	M <sup>3</sup>	40-56 lira,	Yerli kiremit	adedi	1,25 kuruş,
Marsilye kiremidi	adedi	10 kuruş,	Lamarina	kilosu	50 kuruş,
Çivi	Kilosu	50 kuruş,	Kara çivi	kilosu	60 kuruş,
Karo çini	M <sup>2</sup>	100-140 kuruş	Cam	M <sup>2</sup>	250 kuruş,
- 5 — Şehirde usta yevmiyesi 200, çırak 150, amele 90 kuruştur.

(1) Harpten önceki fiat vahitleri.

b] Şehirde arsa, tarla ve bahçe fiatları :

Şehir merkezinde: Arsa M<sup>2</sup> 500 kuruş, Tarla M<sup>2</sup> 100 kuruş, Bahçe M<sup>2</sup> 150 kuruştur.

Mahallatta : Arsa M<sup>2</sup> 200 kuruş, Tarla M<sup>2</sup> 50 kuruş, Bahçe M<sup>2</sup> 75 kuruştur.

Hariçte : Arsa M<sup>2</sup> 50 kuruş, Tarla M<sup>2</sup> 25 kuruş Bahçe M<sup>2</sup> 50 kuruştur. [1]

c] Şehrin sokakları :

1 — Şehrin yolları 36881 metre tulünder. 27660 metresi arnavut kaldırımı 9221 metresi ham yoldur. Genişlikleri vasatı 4,5 metredir.

2 — Şose yoktur. Ham yolların genişlikleri vasatı 4,5 metredir.

3 — Mevcut ehemmiyetli yollardan muhafaza edileceklerin isimleri: Şehrin garbindeki İzmir şosesile şarki cenubisindeki Soma şosesini bağlayan ve kasabayı ikiye ayıran Uzun cadde tesmiye edilen bir ana cadde vardır. Bu caddeye bağlı Şadırvan caddesi namile anılan bir tali cadde daha vardır ki garpten şimale doğru İzmir - Kozak yollarını birbirine bağlamaktadır. Bu iki caddenin ötedenberi çok mühim ticaret müesseselerini, tarihî ve kıymetli eserleri iki tarafında taşımakta olmalarından muhafazası icabeylemektedir.

d] Şehrin lağım vaziyeti :

Şehirde yapılmış olan lağımların yapılış tarzları iptidai vaziyette dir. Akış maktâa vaziyetleri küçükten büyüğe olmayıp büyükten küçüğe raptedilmiştir. Mevcut lağımların tul ve maktâları şunlardır.

Maktâa : cm	Tul : M.	Maktâa : cm	Tul : M.
80X80	460	50X50	2980
40X40	580	30X30	60
25X25	60		

e) Şehrin tenvir vaziyeti :

Yeni yapılmış olan elektrik şebekesi 220 V. mütenavip ceryandır. 60 ar kw. tan iki jenaratör olup 75 er beygirlik iki adet Wolf Lokomobilleri ile müteharriktir. Ceryanın kilowatı 15 kuruştur. Tesisat yeni

[1] Harpten evvelki fiat vahitleridir.

yapılmış ve istifadeye henüz arzedilmiş olmasından abone miktarı şimdilik 260 kadardır. Ceryan sarfiyatı abonelerce 40 kilowat ve umumî tenvirat için de 14 kilowat ki cem'an 54 kilowattır. [1]

f) Şehrin mevcut ev adedi ve vasatî kat miktarları :

Ev mevcudu 4000 olup vasatî iki katlıdır.

g] Şehrin meskûn kısmı 36,5 hektardır.

h] Şehrin muhtelif mıntakalarında su seviyeleri : Şehrin yer altı suları 5, 6, 8, 10 metre derinliğindedir.

i] Şehir kasabanın garbî cenubî tarafına doğru inkişaf eylemektedir.

j] Şehrin ihtiyacı olduğu resmî ve umumî bina meydan ve sairenin isimleri :

Şehir plânında ibkası ve yer verilmesi icabeden esaslar : Kasabanın eski eserlerinin yanlarında, kasaba merkezinde bulunan tevsii ile kasabaya güzellik verecek olan Selçuk ve İstiklâl parkları kasabanın garp medhalinde tesis edilmiş olan Cumhuriyet meydanı ile Çamlık park ve Hususî Muhasebece yeni inşa olunan İlimevi Oteli, Müze, Orta okul, Zübeyde hanım okulu, Cezaevi, et ve sebze hali gibi yeni yapılmış olan muazzam ve modern binaların ve işbu raporun tarihi bahsinde sayılan kıymetli eserlerle maabidin ibkasına şehir plânında yer verilmesi icabeden ve ihtiyaç bulunan yapılacak bina ve tesislerden de : 1- Atatürk Anıtı, 2 — Hükümet binası, 3 — Halkevi binası, 4 — İlk mektepler, 5 — Spor sahası, 6 — Pazar mahalleri, 7 — Hastahane, 8 — Park ve bahçeler, 9 — Çocuk bahçeleri, 10 — Umumi halalar, 11 — Umumi evler, 12 — Sinema, 13 — Tiyatro, 14 — Posta telgraf ve telefon binası, 15 — İş ve Ziraat bankaları, 16 — İnhisarlar idaresi, 17 — Hava kurumu ve çocuk esirgeme, 18 — Kızılay, 19 — Ticaret odası, 20 — Ziraat ve Orman idareleri, 21 — Soğuk hava deposu, 22 — Garaj, 23 — Mahrukut ve kömür depoları binalarıdır.

ŞEHRİN EĞLENCE YERLERİNİN TETKİKİ :

Şehirde tiyatro ve sinema binası olarak inşa edilmiş hiç bir bina yoktur.

Şehirde Belediyeye ait biri merkezde, diğeri şehrin İzmir şosesi mebdeinde olmak üzere iki adet park mevcuttur. Merkezi vaziyette olan park 900 M<sup>2</sup> dir. Çamlık park tesmiye edilen diğeri de şehrin garp

[1] Tarife ile Abone miktarı harpten evvelki vaziyettir.

yapılmış ve istifadeye henüz arzedilmiş olmasından abone miktarı şimdilik 260 kadardır. Ceryan sarfiyatı abonelerce 40 kilowat ve umumî tenvirat için de 14 kilowat ki cem'an 54 kilowattır. [1]

f) Şehrin mevcut ev adedi ve vasatî kat miktarları :

Ev mevcudu 4000 olup vasatî iki katlıdır.

g] Şehrin meskûn kısmı 36,5 hektardır.

h] Şehrin muhtelif mıntakalarında su seviyeleri : Şehrin yer altı suları 5, 6, 8, 10 metre derinliğindedir.

i] Şehir kasabanın garbî cenubî tarafına doğru inkişaf eylemektedir.

j] Şehrin ihtiyacı olduğu resmî ve umumî bina meydan ve sairenin isimleri :

Şehir plânında ibkası ve yer verilmesi icabeden esaslar : Kasabanın eski eserlerinin yanlarında, kasaba merkezinde bulunan tevsii ile kasabaya güzellik verecek olan Selçuk ve İstiklâl parkları kasabanın garp medhalinde tesis edilmiş olan Cumhuriyet meydanı ile Çamlık park ve Hususî Muhasebece yeni inşa olunan İlimevi Oteli, Müze, Orta okul, Zübeyde hanım okulu, Cezaevi, et ve sebze hali gibi yeni yapılmış olan muazzam ve modern binaların ve işbu raporun tarihi bahsinde sayılan kıymetli eserlerle maabidin ibkasına şehir plânında yer verilmesi icabeden ve ihtiyaç bulunan yapılacak bina ve tesislerden de : 1- Atatürk Anıtı, 2 — Hükümet binası, 3 — Halkevi binası, 4 — İlk mektepler, 5 — Spor sahası, 6 — Pazar mahalleri, 7 — Hastahane, 8 — Park ve bahçeler, 9 — Çocuk bahçeleri, 10 — Umumi halalar, 11 — Umumi evler, 12 — Sinema, 13 — Tiyatro, 14 — Posta telgraf ve telefon binası, 15 — İş ve Ziraat bankaları, 16 — İnhisarlar idaresi, 17 — Hava kurumu ve çocuk esirgeme, 18 — Kızılay, 19 — Ticaret odası, 20 — Ziraat ve Orman idareleri, 21 — Soğuk hava deposu, 22 — Garaj, 23 — Mahrukut ve kömür depoları binalarıdır.

ŞEHRİN EĞLENCE YERLERİNİN TETKİKİ :

Şehirde tiyatro ve sinema binası olarak inşa edilmiş hiç bir bina yoktur.

Şehirde Belediyeye ait biri merkezde, diğeri şehrin İzmir şosesi mebdeinde olmak üzere iki adet park mevcuttur. Merkezi vaziyette olan park 900 M<sup>2</sup> dir. Çamlık park tesmiye edilen diğeri de şehrin garp

[1] Tarife ile Abone miktarı harpten evvelki vaziyettir.

medhalindedir. Şehrin hali hazır vaziyeti ile bu parklar kifayet etmemektedir. Şehirde bir tek çocuk bahçesi mevcuttur. Bu da şehrin garp medhalinde bulunmasından lâyükile istifade edilememektedir. Binaenaleyh çocuklar sokak aralarında oynamaktadırlar.

### ŞEHRİN SEYRİ SEFER VE TRANSİT VAZİYETİ :

Şehirde bir tek ana yol bulunmaktadır. Garben İzmir ve şarken Soma şoselerini bağlamaktadır. Bu ana yoldan bir tek tali bağlantı yolu vardır ki, bu da Kozak yolu ile iltisak peyda etmektedir. Bu yollarda kamyon, tenezzüh otomobili, otobüs, kaptı kaçtı, atlı ve öküz arabaları ile ve deve ile nakliyat yapılmaktadır.

Belediyede kayıtlı vesaiî nakliye :

Motörlü nakil vasıtası : 27 tenezzüh, 12 kaptı kaçtı, 4 otobüs, 24 kamyon.

Atlı binek arabaları : 56 tek yük, 16 çift yük, 54 karoça.

Atlı zürra arabaları : 82 tek yük, 68 çift yük, 56 karoça.

212 manda ve öküz arabası vardır.

Kasabanın, İzmir yolu üzerinde Dikili yolu ile Dikili - Ayvalık - Edremit, Balıkesir yolu üzerinde kınık yolu ile Kınık - Kırkağaç - Soma yolu üzerinde bulunan küçük ve büyük memleketlerle bağlantısı olduğundan başka bağlantıya lüzum görülmemektedir. Bu yolların hepsine vesaiî nakliye servisi vardır.

Kasabanın tren hattı istasyonu 45 Km. mesafede Somadır. Tren hattının şehirden geçmesi kabil ise de coğrafi durumuna göre geçip geçmeyeceği kestirilememiştir.

### ŞEHRİN BELEDİYESİNİN TETKİKİ :

Cumhuriyetin doğması ile beliren Belediyeciliğin faaliyetile eser olarak şehrimizde başarılan işlerden 17,710 metre tulünde içme suyu - tevzi şebekesi font borularla - fennî bir hale ifrağ edilmiş, bir et ve sebze hali, fennî mezbaha, gaz deposu, 150 beygir kuvvetinde mütenavip ceryanlı elektrik tesisatı, bir asrî mezarlık, ve kasabanın ortasında ve garp methalinde parklar tesis ve yine kasabanın caddelerini Şimâl ve Şark medhallerini teşcir eylemiştir. Son zamanlarda Belediyeler Bankasından yapılan 80 bin lira istikrazla içme suyu isale hattı tesisatı fennî bir hale konmuş ve ikmâl edilmiştir. İmâr plânının esasını teşkil eden şehrin hali hazır haritasını da yaptırmıştır.

## İMÂR PLÂNININ TATBİKİNE GEÇİLİNCE ON SAFTA YAPILMASI İSTENİLEN İŞLERDEN :

İmâr plânına göre kurulacak yeni mahallelerin ve caddelerin açılması, kanalizasyon, kaldırım, soğuk hava deposu, umumî halâlar, garaj, kapalı hayvan ve zahire pazarları inşası, park ve bahçeler tesisi program altına alınmıştır.

### KASABANIN TEMİZLİĞİ :

Üzerleri kapalı altı tek ve bir çift atlı olmak üzere yedi büyük araba ile üç adet el arabası 20 ilâ 30 ameal ve üç adet köfeli merkeple yapılmaktadır.

### İTFAİYE :

Belediyenin bir er baş idaresinde altı kişilik itfaiye ekibi mevcuttur. Kasabada bulunan içme suyu tesisatı 6 atmosfer tazyikli olmasından muhtelif mahallerde yangın muslukları bulunmakla beraber 25 atmosfer tazyikli motopompu vardır.

### MEZBAHA :

Mezbaha binası şehrin bir kilometre cenubi şarkisinde ve Bergama deresi kenarındadır. Kesim tarzı mezbahaya giren hayvanların Baytarî muayeneleri icra edildikten sonra bıçakla kesilmekten ibarettir. Üç senelik kesim miktarları aşağı yazılmıştır.

Senesi	Deve	Koyun	Keçi	Kuzu	Oğlak	Dana	Öküz	İnek	Manda	Malak
1938	1	2501	439	5024	1638	467	693	568	31	15
1939	2	2418	1027	6493	1466	492	1011	677	28	3
1940	0	2122	514	7309	1830	732	850	792	80	44

Yukarda yazılı mezbaha kaydına göre :

1938 senesinde 9602 küçük 1775 büyük baş olmak üzere 11377 baş hayvan, 1939 senesinde 11404 küçük 2213 büyük baş olmak üzere cem'an 13617 ve 1940 senesinde 11775 küçük ve 2498 büyük baş olmak üzere cem'an 14273 baş hayvanın kesildiği tesbit edilmiştir.



## ŞEHİRDE MEVCUT PAZARLARIN KURULUŞ VAZİYETLERİ :

Her haftanın pazartesi günleri Şehrimizin pazarı kurulmaktadır. Mahsulâtı arzîyenin satışı için eskiden yapılmış üstü kapalı bir lonca var ise de, bu yer şehir ihtiyacına cevap veremeyecek derecede dar olmasından pazarcılara etrafındaki sokakların işgaline müsadde olunması ile bu yer ve civarında zahire pazarı kurulur. Sebze, Peynir, Yağ ve hayvan pazarları da şehrin münasip görülerek tayin edilmiş olan meydanlarında kurulmaktadır. Kapalı pazar mahalleri mevcut değildir.

## ŞEHİRİN SULAMA ŞEKLİ :

Şehrimizde tazyikli su mevcut olmasından meydanlar hortum ile çarşı ve caddeler tek atlı su arabaları ile sulanmaktadır.

Kasabanın yer altı suları hey'eti umumiye itibarı ile iki mühim istikamette cereyan edebilecek şekildedir.

1 — Kasabanın Bergama deresine civar olan sathi maillerinin yer altı sularını Bergama deresinin direne ettiği düşünülebilir. Gerek dere yatağının şehre nazaran münhal olması gerekse bakırçayına doğru tûlânî meylinin fazla oluşu bu hadiseyi kolaylaştırır.

2 — Kasabanın Bergama deresine civar olan sathi maillerinin haricinde kalan kısmındaki yer altı sularının cereyan istikametidir ki bu da vadinin Bakırçayı mecrasına doğru olan meyli dolayısıyla doğrudan doğruya Bakırçayı tarafından direne edilecek şeklide bir istikamet takip ettiği kuvvetle muhtemeldir.

Hey'eti umumiye itibarı ile kasaba dahilinde toprağın mukavemet derecesi normaldir.

Kasabaya yakın mesafede menbâ ve orman mevcut değildir. Ancak Kozak yolu üzerindeki çamlıklar zikre şayandır.

Köprü kurulmasına ihtiyaç olan mahaller mevcut değildir. Bugün için Bergama deresi üzerindeki köprüler ihtiyaca kâfidir.

## AKAR SULARIN VAZİYETİ, BARAJ V. S.

Bergama kasabasının takriben 4 - 4,5 kilometre cenubundan şarktan garba doğru Bakırçayı akmaktadır.

Bakırçayının Cenubî derelerini teşkil etmekte bulunan Bergama ve Kestel dereleri kasabanın daha yakınından ve ortasından geçmektedir.

Bergama deresi şimalî garbiden cenubî şarkıye doğru kasabanın içinden geçerek akar.

Kestel deresi kasabanın şark kenarının bir kaç yüz metre şarkına kadar şimalden cenuba doğru akar. Bilâhara bu noktadan itibaren istikametini şarka doğru tevcih eder ve bir iki kilometre sonra ovaya yayılır.

Bakırçayı, kasabanın bağ ve tarlalarını teşkil eden mntakadan geçmektedir. Her sene mutad feyezanlarla bir kısım tarlalar su altında kalmakta ve bu yüzden halk mühim zararlar görmektedir. Aynı zamanda taşan suların etrafa yayılarak uzun müddet arazi üzerinde kalması bataklık mntakalarının teşekkülüne sebebiyet vermektedir. Bu zararların önüne geçmek gayesile, Su işleri ikinci şube mühendisliği tarafından Bakırçayının islâh projesi hazırlanmış ve Nafia Vekâleti tarafından münakasaya çıkarılmış ve ihalesi yapılmıştır. Bu proje mucibince alelâde feyezanları akıtacak şekilde yatağ genişletilecek ve fevkâlâde feyezanların araziye yayılarak uzun müddet kalmasının önüne geçilecektir.

Bergama deresinin, kasabanın içinden geçmesine rağmen getirdiği sellerin kasabaya mühim bir zararı dokunmamaktadır. Buna sebep dere yatağının oldukça münhat olmasıdır. Yalnız kıyılarda ayulma tevlit etmektedir. Geçen sene feyezan zamanında yapılan mesahada 40 metre mikâbı sarfiyat bulunmuştur.

Derenin suyu sulamada kullanılmaktadır. Bilhassa yaz aylarında dere Bergama içerisinde tamamen kuru bir hal alır. Mezbaha binası da bu derenin kenarında inşa edilmiştir.

Yapılan tetkikat neticesinde, derenin Kapıkaya mevkiinde takriben beşyüz bin metre mikâbı su toplayabilecek kârgir bir bent ve kasabanın 3,5 kilometre kadar şimaline isabet eden mevkiinde keza beşyüz bin metre mikâbı su toplayabilecek toprak bir bent inşası mümkün görülmüştür.

Kestel deresi de Bergama Deresi gibi yazın suları kalmayan ve mevcut suyundan sulamada istifade edilen bir deredir.

Bu dere üzerinde yapılan tetkikatta, takriben kasabanın bir kilometre şimalî şarkisine isabet eden mevkide büyük bir kârgir bent inşa etmekle bir buçuk milyon metre mikâbına yakın su toplanmasının kabil olabileceği anlaşılmıştır.

Şehirlerin imar plânlarının tanzimi işlerine ait umumî talimatname-  
nin 3 üncü maddesine tevfikân teşkil olunan komisyonumuz tarafından  
tanzim edilen Bergama şehrinin imarına ait umumî hatları gösteren  
esaslar makamâtı âliyenin tetkik ve tasdikine arz olunur. 28/9/1940

Bergama Kaymakamı  
Şevket Kancan

Belediye Reisi  
A. Hamdi Arıkan

Vilâyet Nafia Müdürü  
Muhittin Erkut

S. Kancan

A. Hamdi Arıkan

Muhittin Erkut

Belediye Fen Me.  
Gıyâp Giray

Hükümet Hekimi  
Kenan Ülgen

Belediye Doktoru  
Haşim Lütfi Köstem

Gıyâp Giray

Kenan Ülgen

Haşim Lütfi Köstem

Halkevi Başkanı  
Halûk Ökeren

Vilâyet Umumi ve Bele-  
diye Meclisi Azası  
Hasan Çelebioğlu

Maarif Me.  
Haluk Elbe

Haluk Ökeren

Hasan Çelebioğlu

Haluk Elbe

Müze Müdürü  
Osman Bayatlı

Eski Eserler Muhibbi  
Lütfullah Denizler

Belediye Meclisi Azası  
Sami Altan

O. Bayatlı

Lütfullah Denizler

Sami Altan

Dahiliye Vekâleti  
Belediyeler İmar Fen Heyeti  
Şehircilik Şefliğince görülmüştür.  
29.3.1941

Tetkik ve Tasdik kılındı.  
4.5.1941  
Nafia Vekâleti  
Yapı ve İmar İşleri Şefliği